

Η ΠΡΩΤΗ ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

(Συνέχεια και τέλος).

III.

Τότε επεκράτει ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ λεγομένη μέθοδος, ἣτις μὲ ὄλα τὰ ἐλαττώματά της κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εὐεργετικωτάτη· διότι δι' αὐτῆς εἰς διδάσκαλος ἐδίδασκεν ἑκατοντάδας μαθητῶν. Εὐτυχῶς δὲ ὁ πρῶτος διδάσκαλος, ὅστις ἐμελλε νὰ εἰσαγάγῃ νέαν διδασκαλίαν εἰς τὸν Στενημάχον, οὐ μόνον τὴν μέθοδον ἀλλίστα ἐγίνωσκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοδοξίαν εἶχε νὰ παραγάγῃ γενναίους κροπούς, ὅτε μάλιστα παρετήρησεν ὅτι οἱ παῖδες τοῦ Στενημάχου ἦσαν προικισμένοι ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ μεγίστην εὐφυΐαν καὶ ἐφλέγοντο ὑπὸ φιλομαθείας.

Ἐλθὼν ὁ διδάσκαλος κατέλυσεν εἰς οἰκίαν τινὰ τὴν δ' ἐπιούσαν ἐν συνοδίᾳ πάντων τῶν προκρίτων καὶ πλήθους λαοῦ ἐπεσκέφθη τὸ σχολεῖον.

Ἡ οἰκοδομὴ ἤρρεσεν εἰς αὐτόν· ἀλλ' ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, εἶδεν αὐτὴν κενὴν, μόνον δὲ μίαν ὑψηλὴν ἔδραν εἰς τὴν ἑτέραν τῶν βραχυτέρων πλευρῶν ἔχουσαν· διότι ὁ ἀρχιτέκτων φρονῶν ὅτι οἱ παῖδες θὰ κάθηνται χαμαὶ σταυροποδητεῖ, οὐδ' ἐφάντασθη περὶ θρανίων.

Ὁ διδάσκαλος ἐγέλασε, καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς προκρίτους εἶπεν·

— Ὅλα καλὰ· ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὰ θρανία μὲ τοὺς τηλεγράφους; ποῦ τὰ ἡμικύκλια; ποῦ οἱ πίνακες ἀναγνώσεως; ποῦ οἱ χάρται;

Οἱ πρόκριτοι προσέβλεψαν ἀλλήλους μηδὲν ἐννοοῦντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ διδασκάλου· ἀλλ' ἐφάνησαν ὅτι πολὺ εὐχαριστήθησαν, διότι ὁ διδάσκαλος ζητεῖ κἄτι, τὸ ὅποιον αὐτοὶ ἀγνοοῦσιν, ἄρα εἶναι νέον καὶ προοδευτικόν.

Ἀπεκρίθησαν λοιπὸν ὅτι ὄλα αὐτὰ τὰ ἀφῆκαν διὰ νὰ τὰ κάμῃ ὅπως τὰ θέλει ὁ διδάσκαλος.

Τὰ θρανία, οἱ τηλέγραφοι, τὰ ἡμικύκλια τερατωδῶς παραμορφωθέντα ἔκαμνον τὸν γύρον τῶν εἰς τὰς οἰκίας καὶ συνοικίας τῆς πόλεως ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ ἕκαστος προσεπάθει νὰ μαντεύσῃ τί ἄρα γε νὰ εἶναι αὐτὰ· πάντες ὅμως συνεφώνουν ὅτι θὰ εἶναι καλὰ πράγματα, ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μόνον εἰς τὴν Ἀθῆνα καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπάρχουν.

Ἐν τούτοις τὸ ἄγνωστον εὐθύς ἀνύψωσε τὸν διδάσκαλον εἰς τὰ ὄμματα τῶν πολιτῶν κατὰ πολλὰς βαθυΐδας.

Τὴν ἐπιούσαν ἀμέσως προσεκλήθησαν κατὰ

παραγγελίαν τοῦ διδασκάλου λεπτοεργὸς καὶ σιδηροεργὸς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκε σχέδια καὶ ὁδηγίαν περὶ κατασκευῆς τῶν θρανίων καὶ ἡμικυκλίων, ὁ δὲ διδάσκαλος ἀνεδέχθη νὰ προμηθεύσῃ ἐξ Ἀθηνῶν πίνακας, χάρτας καὶ τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία.

Ὅτε οἱ πολῖται ἤκουσαν ὅτι τὰ βιβλία θὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα δὲν ἀμφέβαλλον πλέον ὅτι τὸ σχολεῖον τῶν θὰ γείνη κἄτι ἔκτακτον πρᾶγμα.

Ἄν ἡ κυρὰ Ἀθῆνα ἐγνώριζε πόσα ἑκατομμύρια καὶ μὲ ποίους παλμούς καρδίας, μὲ ποῖα αἰσθήματα ἀγάπης, λατρείας, θαυμασμοῦ ἀποβλέπουσι πρὸς αὐτήν, ἴσως θὰ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ φανῇ μᾶλλον ἀξία ὄλων αὐτῶν τῶν ἱερῶν αἰσθημάτων.— Ἀθῆνα εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ Ἐλευθερία Ἑλλάδος...

Ἡ κατασκευὴ τῶν θρανίων μὲ τοὺς τηλεγράφους καὶ τῶν σιδηρῶν ἡμικυκλίων προὔχρει καὶ ἡ μὲν χρῆσις τῶν θρανίων ἐνοήθη ὀπωσοῦν, μολονότι αἰνιγμα ἦτο εἰς αὐτοὺς ὁ λεγόμενος τηλέγραφος τῶν ἡμικυκλίων ὅμως ὁ προσορισμὸς ἦτο μυστήριον, ὠμολόγουν δὲ καὶ οἱ πλέον κοσμογυρισμένοι τῶν Στενημαχιτῶν ὅτι τοιοῦτο πρᾶγμα πρῶτην φορὰν ἀκούουν καὶ βλέπουν.

Μετ' ὀλίγον συνετελέσθησαν τὰ θρανία καὶ ἐτοποθετήθησαν, παρετάχθησαν δὲ εἰς τὰς δύο μικροτέρας πλευρὰς καὶ τὰ ἡμικύκλια, δυνάμενα νὰ στηρίζωνται εἰς τὸν τοῖχον καὶ καταβιβαζόμενα νὰ τίθενται ὀριζοντίως. Ἐκρεμάσθησαν οἱ πίνακες τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀνηρτήθησαν δύο μεγάλα ἡμισφαίρια καὶ ὁ Χάρτης τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε ἐγένεον τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς οὔτω διακοσμηθείσης αἰθούσης· (διότι ὁ διδάσκαλος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸ πλῆθος νὰ εἰσέρχωνται, ἐνῶ ἐγένετο ἡ συμπλήρωσις αὐτῆ), θάμβος κατέλαβεν τοὺς πολίτας, καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς διὰ τὸ προσφιλὲς σχολεῖον τῶν ὄρα δὲν εἶχεν.

Τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Ὀκτωβρίου 1843 ἐγένεον δημοτελῶς τὰ ἐγκαίνια τοῦ πρώτου κοινοτικοῦ σχολεῖου Στενημάχου, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἤρχισαν αἱ ἐγγραφαὶ τῶν μαθητῶν.

Ἐνεγράφησαν περὶ τοὺς 250 μαθητὰς ἡλικίας κυμαινομένης μεταξὺ 17 καὶ 5 ἔτων. Ἦτο σωστὴ βαβυλωνία.

Ὁ διδάσκαλος ἄνευ δυσκολίας μεγάλης διήρρεσε τὴν πληθὺν ἐκείνην τῶν μαθητῶν εἰς τρεῖς τάξεις· εἰς τὴν πρώτην περιέλαβεν ὄλους, ὅσοι ἀνεγίνωσκον ὀπωσοῦν ἐλευθέρως· εἰς τὴν δευτέραν τοὺς δυνάμενους τοῦλαχιστον νὰ συλλαβίσωσι, καὶ εἰς τὴν τρίτην πάντας τοὺς ἀναλφαβήτους.

Κατ' ἀρχὰς ὁ φιλότιμος διδάσκαλος εἰργάζετο ὄλας σχεδὸν τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ἰδίᾳ μὲ τοὺς μαθητὰς τῆς πρώτης τάξεως, τοὺς ὁ-

ποίους προητοίμαζεν ὡς πρωτοσχόλους καὶ ἑρμηνευτὰς κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου.

IV.

Ἀφίροντες ἤδη τὸ σχολεῖον νὰ λειτουργῆ κανονικῶς καὶ βαθμηδόν, ὡς ρίψωμεν ἐν βλέμματι εἰς τὴν ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐπίδρασιν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ φαίνεται οἱ πολῖται αὐτοὶ διὰ τῆς ἐργασίας, τοῦ ἐράνου καὶ τῆς ἐπιστάσεως τῶν ἴδρυσαν τὸ σχολεῖόν των, ἢ πρὸς αὐτὸ στοργῆ των, ἦτο οἷα ἡ στοργὴ τοῦ γεωργοῦ, πρὸς τὸν ἀγρόν του, πρὸς τὴν ἀμπελὸν του, τὴν ὅποιαν αὐτὸς μὲ τὰς χεῖράς του ἐφύτευσε καὶ περιποιῖται. Ἠγάπων ὅλοι τὸ σχολεῖον περισσώτερον τοῦ ἰδίου αὐτῶν οἴκου. Ἐκαστος δὲ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ συντελέσῃ τὸ ἐφ' ἑαυτῷ εἰς τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ. Ὁ μὲν ἔφερον ἐκ τῆς ἀμπέλου του τὸ καλλίτερον κλήμα καὶ ἐφύτευσεν εἰς τὸν κήπον· ἄλλος ἐκ τοῦ κήπου του τὴν καλλιτέραν μηλέαν, ἄλλος τὴν ὠραιότεραν ῥοδὴν· ἐφύτευσαν δὲ δένδρα καὶ ἐξώθεν τοῦ σχολείου κατὰ μῆκος τῶν τοίχων. Ἡ πρὸς τὸ σχολεῖον ἀγάπη αὕτη μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους Στενημαχίτας τοὺς ἀποδημοῦντας, καὶ ὁ μὲν ἐπεμψεν ὠραίαν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως διὰ τὸ σχολεῖον, ὁ δὲ βιβλίον τινά, ἄλλος εἰκόνας ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἄλλος μίαν ὑδρόγειον σφαῖραν· ἤρχισαν δὲ τινες νὰ προικίζωσι τὸ σχολεῖόν των καὶ διὰ χρηματικῶν κεφαλαίων πρὸς διατήρησιν καὶ τελειότεραν προαγωγὴν αὐτοῦ.

Ὁ διδάσκαλος, ἂν καὶ ἦτο φραγκοφορεμένος, δὲν ἦτο ὅμως ἐκ τῶν πεφουσιωμένων ἐκείνων τῶν μὴ ἀξιούντων νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν καὶ συγκοινωνίαν πρὸς τὸν λαόν· ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος ἦτο δημοτικὸς· ἦτο φαίνεται ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων διδασκάλων τῶν συναισθανομένων ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ διδασκάλου δὲν εἶναι μόνον ἢ ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίαν, ἀλλὰ μάλιστα ἢ εὐεργετικὴ αὐτοῦ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἐνηλίκων κατοίκων τοῦ τόπου. Συναναστρέφετο μετὰ πάντων, ἐπισκέπτετο κατ' οἶκον τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν, καὶ οὕτως οὐ μόνον περὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ διαγωγῆς αὐτῶν ἐπληροφορεῖτο, ἀλλὰ καὶ πρακτικὰς συμβουλὰς ἐδίδοε περὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀγωγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς γονεῖς, ὑπέκκιε τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον αὐτῶν καὶ ἀνεπτέρου τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα.

Ἦσαν δὲ οἱ διδάσκαλοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου κατὰ πολὺ κρείττονες τῶν πλείστων τῶν νεωτέρων, καὶ τὰ παιδαγωγικὰ παρηγγέλματα, τὰ ὅποια οἱ νῦν ἐν τοῖς διδασκαλείοις μανθάνουσιν, ὅπως κατὰ τὰς ἐξετάσεις ἐρωτώμενοι ἀποστηθίσωσι, καὶ φαίνονται σοφοί, ταῦτα ἐκεῖνοι ἐφήρμοζον πρακτικώτατα. Εἶχε τὰ ἄσματά του, τὴν γυμναστικὴν, τοὺς περιπάτους καὶ τὰς ἐκδρομὰς· ταῦτα δὲ πάντα ὡς μαγνήτης εἴλ-

κουν τοὺς παῖδας εἰς τὸ σχολεῖον. Τακτικῶς δὲ Σάββατον ἐσπέρας καὶ Κυριακὴν πρωτὶ οἱ μαθηταὶ μετὰ τοῦ διδασκάλου ἐξεκκλησιάζοντο ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς διοφόρους ἐκκλησίας, οἱ δὲ προκεχωρηκότες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν μαθηταὶ ἐσχημάτιζον χορὸν περὶ τοὺς ἱεροψάλτας, καὶ ἕκανονάρχουν, ἔλεγον τὰς προφητείας καὶ τὸν Ἀπόστολον καὶ ἔφαλλον διάφορα τροπάρια. Ἐκαστος δ' ἐννοεῖ πόσον εὐεργετικῶς ταῦτα ἐπέδρων ὄχι μόνον εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν τῶν παιδῶν διαμόρφωσιν ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν.

Κατὰ πᾶσιν δὲ Κυριακὴν μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τὸ σχολεῖον μεταβάλλετο εἰς Λέσχην. Ὁ διδάσκαλος ἐλάμβανεν ἐφημερίδα, ἣτις τακτικῶς ἤρχετο, ἐν φύλλον τὴν ἐβδομάδα... ἦτο, νομίζω, ἡ καλὴ Ἀμάθεια τῆς Σμύρνης. Οἱ πολῖται λοιπὸν συνήρχοντο εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ μάθωσι τὰ νέα, — πρὸ πάντων τὰ νέα τῆς Ἑλλάδος. — Ὁ διδάσκαλος ἀνεγίνωσκε τὴν ἐφημερίδα, οἱ ἀχροατοὶ ἐν τῷ μεταξύ διέκοπτον αὐτόν, διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐρμηνείαν λέξεώς τινος· ἔπειτα ἤρχιζον συζητήσεις καὶ σχόλια. Αἱ τέως ἱστορικαὶ γνώσεις τῶν πολιτῶν περιστρέφοντο εἰς τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μυθολογικὰ διηγήματα τοῦ χρονολογικοῦ καὶ εἰς τὴν φυλλάδα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου· τώρα ὁ διδάσκαλος ἤνοιγε νέους εὐρυτάτους ὀρίζοντας εἰς τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἐκείνους Ἕλληνας.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ μνημονεύσω ἐνὸς Στενημαχίτου, ὅστις ἀπέτελει ἀγαστὴν ἐξαιρέσιν. Οὗτος τῷ ὄντι εἶχεν ἰδιαιτέραν κλίσιν, σωστὸν πάθος πρὸς ἱστορικὰς μελέτας, καὶ ἂν λαβωμέν ὑπ' ὄψιν τὰ πενιχρὰ ἱστορικὰ βοηθήματα του, τὰ ὅποια πανταχόθεν συνέλεγε, ἦτο ἀληθῶς ζωντανὴ ἱστορία ἰδίαν τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Τὸ δ' ἐκ τῶν ἱστορικῶν μελετῶν μορφῆν ἐθνικὸν του φρόνημα ἦτο θεῖος ἐνθουσιασμός, ἱερὸς φανατισμὸς πρὸς πᾶν Ἑλληνικόν. Κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην ἐποχὴν ἀνθρώπος μηδεμιᾶς τυχῶν ἐν σχολείοις παιδευόμενος εἶμα καὶ ἐσέβετο τὰς ἀρχαιότητας μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ Κουμανοῦδη, καὶ ἦδη ἀπὸ τοῦ 1835 συνέλεγε πᾶν ὅ,τι ἀρχαῖον, ἀγάλματα, νομίσματα, ἐπιγραφάς. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὠνομάζετο Κωνσταντῖνος Καλαμάντης.

Εἶναι δὲ περιέργον ὅτι ὁ ἀπλοϊκὸς οὗτος ἀνθρώπος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸν μοχθηρότατον ἔχθρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ διέβλεπεν εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὄχι αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἀλλ' ὡς ὄργανα ἄλλων ἰσχυρῶν.

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ σχολείου εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκείνην, ὥστε ὅσοι μὲν τῶν γονέων ἐγίνωσκον ἀνάγνωσιν, αὐτοὶ πρῶτοι ἀνεγίνωσκον τὰ βιβλία τῶν τέκνων των, οἱ δὲ μὴ γινώσκοντες ν' ἀναγινώσκωσι καθήμενοι τὴν νύ-

κατα πλησίον τῶν τέκνων των ἤκροῶντο μετὰ προσοχῆς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀναγινωσκόμενα, οὕτω δ' ἐντός βραχέος χρόνου αἱ στοιχειώδεις γνώσεις τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας ἐγένοντο κοινὸν κτῆμα ὅλης τῆς κοινότητος,

Τὸ σχολεῖον, ἀληθῶς κατέστη μικρὸς φάρος, διαχέων φῶς εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην κοινότητα, καὶ τὸ φῶς τοῦτο ὠδήγει αὐτοὺς ὡς ἡμέραι εἰς νέαν τιὰ βελτίωσιν.

Τὰ σχολεῖα μόνον ὅταν οὕτως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν πολιτῶν καὶ προάγωσι τὴν ἀληθῆ πρόοδον τῆς κοινωνίας, ἐκπληροῦσι τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν των. Δυστυχῶς σήμερον σπανιώτατα εἶναι τὰ τοιαῦτα σχολεῖα. Συσταίνεται ἐν σχολεῖον, ὅπως ἀνοίγη ἐν παντοπωλεῖον ἢ εἰς φοῦρνος. Ἡ ἐνέργεια τῶν σχολείων περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐφοδιάσῃ νέους τινὰς μὲ προσόντα τινὰ, ὅχι τὰ προσόντα ἑκείνα, δι' ὧν θὰ κατασταθῶσι χρήσιμα καὶ προαγωγὰ μέλη τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα δίδουσιν ἐλπίδα τουλάχιστον προσόδου πρὸς τὸ δημόσιον καὶ τὸ δημοτικὸν ταμεῖον.

Περίεργα, πιστεύομεν, ἐξαγόμενα θὰ μᾶς ἐδίδε τοιαύτη τις στατιστικὴ: «Πόσα στρέμματα γῆς ἐκαλλιεργοῦντο ἐν τῇ περιφερείᾳ πόλεως ἢ χωρίου πρὶν συσταθῆ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἢ γυμνάσιον, καὶ πόσα, ἔτη τινὰ μετὰ τὴν σύστασιν;» — «Πόσοι θηρευταὶ θέσεων πρότερον καὶ πόσοι μετὰ ταῦτα;» κλπ.

Ἄλλ' ὅτι τὰ σχολεῖα ζητοῦνται καὶ συσταίνονται διὰ πάντα ἄλλον λόγον ἢ διὰ τὴν πρὸς τὴν ἀληθῆ παιδείαν ἀγάπην ἀρκεῖ νὰ μαρτυρηθῆ καὶ μόνον ἐκ τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῶν διδασκῆτρῶν, τῆς ἀπουσίας δὲ καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐνδιαφέροντος τῶν πολιτῶν καὶ αὐτῶν τῶν ὀφειλόντων φύσει νὰ ἐνδιαφέρονται ὑπὲρ αὐτῶν, δηλ. τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ τοῦ σχολείου.

Δύο οὐσιωδέστατοι, οἱ μόνοι ἴσως παράγοντες τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου, ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον, ἀμφοτέρω ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου, διατελοῦσι παρ' ἡμῖν ἀπὸ μακροῦ χρόνου εἰς νέκρωσιν· ἀλλ' οἱ νεκροὶ ὑπόκεινται εἰς σῆψιν, καὶ ἐκ τῆς σήψεως μόνον μολύσματα γεννῶνται.

ΒΑΣΙΛΙΟΣ ΣΚΟΡΔΕΑΝΗΣ.

Συνήθως ὁ ἄνθρωπος τοσοῦτον προσποιεῖται ἐνώπιον τῶν ἄλλων, ὥστε ἐπὶ τέλους προσποιεῖται καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ.

*

Ὅπως τὰ τοῦ προσώπου, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς τὰ ἐλαττώματα διὰ τοῦ γήρατος καθίστανται ἀσχημότερα.

*

Ἡ φύσις δημιουργεῖ τὸ προτέρημα, ἡ δὲ τύχη ἀναδεικνύει αὐτὸ ἐνεργόν.

ΙΑΤΡΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΖΑΛΗ ΕΚ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ, ΖΑΛΗ ΕΚ ΤΩΝ ΟΡΕΩΝ,
ΖΑΛΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΜΑΞΟΔΡΟΜΙΑΣ.

Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγινωστῶν γράφουσιν ἡμῖν ὅτι πολὺ ἐπεθύμουν νὰ ἔλθωσι νὰ θαυμάσωσι τὰ τεράστια τῆς Ἐκθέσεως, ἀλλ' ὅτι ἀπέχουσιν ἐνεκα τῆς ἐνοχλήσεως τῆς πολλάκις ὀδυνηρᾶς ἢν ὑφίστανται ὡσάκις ἀμαξοδρομοῦσι ἢ σιδηροδρομοῦσι.

Ἄνάγκη λοιπὸν νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς συμβουλὰς τινὰς, διότι ἡ ἐνόχλησις αὕτη εἶναι πολὺ μᾶλλον συνήθης ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται.

Ἡ κοινῶς λεγομένη ζάλη, ἣτις εἶναι πολλάκις σημεῖον τῆς ἀρχῆς σοβαρῶν ἀσθενειῶν, ἀλλ' ἣτις ὑπάρχει πολλάκις καὶ εἰς ἄλλας ἐλαφρὰς νόσους, εἶναι κατάστασις ἰδίᾳ τοῦ ἐγκεφάλου, καθ' ἣν τὰ ἀντικείμενα φαίνονται στρεβόμενα, χορεύοντα, κινούμενα περὶ ἡμᾶς. Τίς ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου; Μέχρι τοῦδε αἱ φυσιολογικαὶ μελέται δὲν ἔδωκαν ἐπαρκῆ ἐξήγησιν αὐτοῦ· ἀνεῦρον μόνον τρεῖς αἰτίαι τοῦ φαινομένου, ἀλλοίωσιν τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλοίωσιν τοῦ αἵματος, ἀλλοίωσιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Σπανίως τὰ θαλάσσια ὕδατα εἶναι ἀκίνητα· προέρχονται λοιπὸν ἐκ τούτου κινήσει αὐτῶν μᾶλλον ἢ ἥττον ἰσχυραὶ, κινούσαι τὰ πλοῖα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, λίαν δυσάρεστοι εἰς τοὺς ἐπιβάτας καὶ πορξενούσαι εἰς αὐτοὺς σπουδαῖα συμπτώματα, ζάλας, θαμβώσεις, ναυτίας, ἐμέτους, συγκοπᾶς. Τόση δὲ εἶναι πολλάκις ἡ ἀγωνία καὶ ἡ κατάρπτωσις τῶν δυνάμεων τῶν δυστυχῶν ἀρρώστων, ὥστε οἱ γενναϊότεροι δειλιῶσιν εἰς τὴν ἰδέαν θαλασσίου πλοῦ.

Τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου; Καὶ ἐνταῦθα ἀκόμη ἀνεπαρκῆς εἶναι ἡ ἐπιστήμη· ὁ ἀκρωτῶδης ἀήρ, ὁ ἐρεθισμὸς τῶν ὀπτικῶν νεύρων ὁ προερχόμενος ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ προσηλοῦν τὸ βλέμμα εἰς τὰ ἀντικείμενα· ταραχὴ τῶν κοιλιακῶν ὀργάνων ἐνεκα τῶν κινήσεων τοῦ πλοίου, ἀναίμικα τοῦ ἐγκεφάλου, δυσωδία τῆς πίσεως, τῆς μηχανῆς, τῶν σχοινίων, διακινήσεις τοῦ ἐγκεφάλου πάντα ταῦτα προεβλήθησαν ὡς αἷτια ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως.

Αἱ γυναῖκες ὑπόκεινται μᾶλλον τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν ἀρρωστίαν ταύτην.

Τίς ἡ θεραπεία; Ἐσυμβούλευσαν νὰ τρώγῃ τις γενναίως πρὶν ἐπιβιβάσθῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου, νὰ πίνῃ καφέν, νὰ φέρῃ ζώνην καταθλίβουσαν τὴν κοιλίαν καὶ ὑποστηρίζουσαν τὰ σπλάγγνα· τέλος δὲ ἐσχάτως οἱ ναυτικοὶ ἱατροὶ φαίνονται ὠφέλειαν παρκατηρήσαντες ἐκ τῆς ἀντιπυρίνης,